

TÖREDÉKEK A' NEVELÉS' VILÁGÁBÓL.

Második közlés.

(Polytatóz.)

Ne higgyük hogy a' vétek az ember véreben van, 's hogy sok már születésével hozza lelki hibáit a' világra. Én azt hiszem, hogy az ember lelke tisztán születik, 's a' körülmények, nevelés, szülik azokat, miket gyakran a' vérnek tulajdonítunk. Ha valaki ezen kételkedik: ismét a' természethez utasítom, mellynek körében mindent, mi a' lényeges belsőséget illeti — egészen 's épen születni látunk. Ezen egészet épségében megtartani 's aránylagos kifejlődésre vezetni, — a' nevelés' tárgya; ennek kellene az emberi érzelmek műhelyét, a' szívet megismerni, 's benne a' jóra való hajlandóságot már korán kifejteni. A' nevelési theoria, mint mindenben, e' körül is sokat tón, de a' praxis annál kevesebbet. A' theoria az ideáországba vág: holott a' nevelés tiszta gyakorlati tudomány. Mig a' theoria száz és száz általános szabályt ad, addig a' praxisban csak egy általános elv uralkodhatik; mert az állapított elvnek erősen kell minden esetben állania; a' gyermek' nevelésénél pedig a' különféle körülmény, 's hatása, az elv' mindenkori változását kívánja. Valljuk meg mind e'mellett, hogy nevelésünkről csupán általános szabályok irattak; azt adván okul, hogy egyesekbe ereszkedni annyi, mint az oceánt átúszni. Az általános szabályokat le lehet ugyan írni; de követni nem. — Ne tekintsük a' gyermeket műszer gyanánt, mellynek minden mozdulása szabály szerint történik, mellynek legkisebb hiánya az egészet zavarba hozza; mert az illy nevelés örökre műszerré alakítja az embert; 's akkor bizonytalannal nem leend más szabályra szükségünk, mint a' józan és kimivelt ész' kívánata.

Minden kornak megvannak sajátos hibái: végeztével azok eltűnnek; 's ha mégolly szigorúk akarunk is lenni, a' gyermek iránt kell legtöbb türelemmel viseltetnünk, melly korban éled minden, az ideg feszül 's a' gyermek önkénytelen éltének örül, 's annak a' mi körötte új; hol az öröm 's fájdalom' kitérésének nincs határa, mert azoknak mérésője (skalája) nincs szívökbe vésvé.

Egy általyános elv uralkodhatik, mondám feljebb, 's ez — a' természet rendének, folyamának, kitérésének szabadosabban és szelidebben való vezetése, a' körülmények 's kultárgyak' behatásairól való vigyázás, ugyszinte a' sziv' olly állapotba való helyezése, mellyben az a' történendőket önjavára fordíthassa 's önanakara szerint művelhesse; — mi alatt egyszersmind a' szabad nevelést értem. — Ezen általános szabály mindazt magában foglalja, mit felvilágosításul egyenkint kívánok felhozni.

A' nevelő részéről nincs szentebb kötelesség, mint növendéke' tehetségeit, értem a' már serdülő korut, valódilag kiesmerni, 's a' szerint töle nem csak erejénél kevesbet kívánni, hanem eléadásiban is hozzá leereszkedni, 's ugy magához felemelni. Továbbá példát adni; 's ezt nem tetteve, képmutatólag, hanem valódi lélek-kívánatból, sohasem tűnő türelemmel. — Szép 's lelkesítő példánál, aránylag a' gyermekekre 's ifjura alkalmazva, hasznosbat 's nemesbitőt nem ismerék; — 's ha ezen irányhoz a' honszere-

tet' lángra 's költészeti előadás járul: a' gyermekben valamint az ifjuban, roppant hatást eszközöl. —

Mindenki előtt ismeretes, mikint többnyire minden gyermek 's ifju a' katonai pálya bájaitól van elfoglalva. Ez koránsem csupán a' heves véralak' következése, hanem a' harezí jelesb férfiak' dicső tettei emlékei által felbuzdult kebel' törekvése, hasonló tettekre. 'S ez leginkább nálunk magyaroknál lelhető, hol szívesen mulat a' lélek egy második Léonidas' tettein. Azonban, fájdalom, az igaz irány elhibáztatik. Mi, gyengébb korunkban, csupán a' tettet halljuk élénk 's lelkesítő vonásokkal ábrázoltatni: a' lelket, szorgalmat és munkát nem, melyekből a' tett fogamodott; nem mondatik meg, hogy illyenekhöz évekig tartott előkészületek kellének, 's a' mi fő: nemes szív. Ne higgyük, hogy a' gyermek' élénk fantáziája nem volna képes sükerrel befogadni mind-azt; mert ha a' tett melegséggel 's felhevüléssel beszéltetik el: ekkor a' gyermek vi-gyázatra ragadtatik 's a' benyomás foganatos leend. — Ha ezt megfontoljuk 's tekint-jük azon hatást, melyet vitéz tettek szülnék: azon gondolatra vezéreltetünk: valljon egyébb életmódot is nem lehetne e így a' gyermekben megalapítani?

Ifju korunkban ritka hallott 's hall maiglan is tudós vagy más jeles hazafia-inkról, kik mint polgárok a' nemzet' művelődését emelni törekedtek. Nem igen sokat hallunk önhazánkról, és fölnevelkedünk a' nélkül, hogy csak valamennyire ismernők jelen állapotját, — míg más rég elhunyt nemzetek' ereklyéivel bibelődünk. Utóbb szem-eink megnyílnak, 's mi egyszerre látjuk hazánk minden kényelmetlenségeit; 's nem csoda, ha sok szinte idegenkedik polgára lenni. Nézzünk meg más nemzeteket. — Milly másképen van ott! A' haza iránt szeretetet indítani, különösen nekünk kötelesség. Nem-zetünk' hátramaradásának kora ismerése csak indító-okul szolgáland a' gyermeknél és if-junál az előhaladást megkedvelni — a' férfinál pedig, — azt eszközölni; egyszersmind, honát szeretni.

Szabad nevelés alatt értem a' legtágasb értelemben azon menetelt, miszerint a' növendék munkára 's tettekre ne kényszerítés, hanem önkarata által vezéreltessék. Né-ha a' gyermek 's gyakran az ifju, szerencsés megmenekedni szülői házából, hol sklávkint tartatott. Az idegenlét, 's némi kellemetlenségek, gondolkodásra vezetik őt, mi egyébkint tán sohasem történt volna oly nyomasztó; ezen gondolkodás, 's azon érzet, melyet mi jónak nevezünk, itt feleled, 's a' természet, a' lélek jogait kívánja. — Fájdalommal kell érintenünk hogy nem mindig jobb az atyai ház idegenlét; a' gyermek honlétét érezve sokkal vadabb; mit elfojtani csupán az idegen, részvétlen arcok képesek. — Gyakran azonban a' gyermek és szülői szeretet némely családnál erkölcsi elvé válik; miből bi-zodalom, háladatosság 's kedveskedés eredvén, a' gyermek elsöben azoknak érzelmeitől indittatik arra, mi végre szokásává 's dicséretes gyönyörűségévé leend. Némelyek tud-tommal sokat fáradoztanak ezen, 's végre sikeret nem tapasztalván, odahagyák az elvet 's kétszeres erőtetéssel kívánták azt helyrehozni, mit elmulasztva hittek. Mások szün-teleni dolgozást akarván a' gyermekeken követelni, (mit ez a' legjobb akarattal sem tehet) végre utálatossá tevék a' gyermek előtt azt, mi előtte réginék látszék, 's az új játékok után sovárga. — Általában mindkettő, de különösen az első példa, egy akadállyal birt, — 's ez a' több egykoru gyermek' együtt nevelése. — Megengedem ugyan, hogy van-nak szerencsés példák, melyek állítással homlokegyenest állanak; azonban erre azt felelem, hogy az oly növendékek különben még jelesbék lettek volna, vagy az együtt-lét kevés időig tartott, — vagy pedig azon hibák, melyek innét eredtenek, szokás szerint

a' korral elmúltak. Ez utolsó pedig résznyire minden gyermeknél így van; mert jobbadán csak lényeges hibák maradnak meg, mellyek egyszersmind másokat szülhetnek. — A' szabad nevelést, három vagy négy gyermeknél képtelennek találom, miután itt folytonos együttlét 's a' különböző tehetőség mindannyi alkalom a' gyermek' szórakozására, 's különösen a' játékra, az unalomra, melly tán egyiket vagy másikat jóra vezérlelé, mellyből azonban felriaszthatik a' harmadik által. Itt alkalom adódik a' veszekedésre 's a' gyermek a' másik rosz példáján romlik. De végre, a' mi legveszedelmesb, — nézzünk meg két együtt felnevelt testvért: ritkán vagy sohasem viseltetnek egymás iránt olly forró érzéssel, mint egyébkint; 's ez gyakran a' legtúlásgósb vétkekre is vezet. —

(Folytatása következik.)

K E R T É S Z E T.

(Levéltőredék)

(Folytatás.)

A' kertek közönségesen négy osztályuak szoktak lenni; t. i. virágkert, angolszerű kert, gyümölcskert, és konyhakert, de e' négyféle kert igen egyszerűleg csak két osztályra olvad, mert a' virág- és angolkert gyönyörködtetésre, a' konyha- és gyümölcskert pedig haszonra szolgál, 's ennél fogva ez első helyet érdemel. — A' jobb és szorgalmasabb gazdák azonban egy egészen más nemét formálják a' kerteknek, mellynek tulajdonsága abban áll, hogy ha nem mind a' négy előbb említett is, de hármat t. i. a' virág- gyümölcs- és konyhakertet legalább magában foglalja, azaz a' gyönyörködtetőt a' haszonnal összeolvasztja, 's ezt főkép a' közép vagy kevesebb vagyonu birtokosok szokják alakítani, kiknek nincs annyi telkük, hogy holdakat, vagy éppen egy negyed sőt fél négyszegű mértföldet szánhassanak csupán gyönyörködtető kertre. Azon darab földet tehát, mellyet e' czélra fordítanak, úgy intézik el, hogy ott gyümölcs, zöldség, vetemény és virág is legyen együtt. Hogy ez legokosabb, kiki átláthatja, csak hogy azt ne gondold ám, hogy mind ez ugyan azon egy helyen összeszorogtatva legyen, mert a' gyümölcsfák árnyékaiban sem zöldség sem virág nem tenyészik, némelly ritka veteményt vagy virágot kivévén, mellyek árnyas helyet kívánnak, mint a' kertike (hortensia) és isztragór (pelargonium). Ezen kertet valamely ügyes kéz olly jól rendeli el, hogy sem a' virág sem zöldség a' fák árnyaiba nem esik, vagy pedig olly kisebbszerű 's törpe fák alkalmaztatnak, czélszerűleg elosztva, mellyek ártnalmas árnyékot nem vethetnek. Ez éppen úgy történik, mint midőn te valamely ruhát veszel, azt tekinted, hogy az jó és szép is, azaz hasznos és gyönyörködtető is legyen egyszersmind.

De te édes hugom csak egy kis virágkertet ohajtasz; mert valamely nagyobb 's haszonra is czélzó kertet alakítani nincs rád bízva; neked szegény lányka hatásköröd nincs, te arra vagy kárhóztatva, hogy a' szobában ül 's harisnyát köss; ezt unod, más foglalatosságot keresel, tehát legfőlebb egy kis virágkert készítésére 's ápolására van engedelméd. Te több gyönyörüséget ohajtasz, mint a' menyid kötés közben van.

Ha én neked egy igen szép kertet tudnék házatok elébe varázsolni, olly szépet, millyent csak ohajtani képes vagy: nem soká gyönyörködnél benne, talán csak néhány nap, vagy néhány hétig: ellenben ha magad készítenél kertet, melly ha nem volna is ollyan szép mint a' millyent én varázsolni, vagy valósággal alakítani tudnék, a' magad készítette kertben sokkal több gyönyörüséget lelnéd. — Egy kis történetet beszélék el neked.

Én a' mult nyáron Dn. voltam R. R. éknál, kiknek igen szép 's jókora nagyságu kertük van; noha... Hogy én azt keresztülkasul összevissza sétáltam gondolhatod, mert szerfölött gyönyörködöm a' szép kertekben, 's minden virágban az istent, a' szép természetnek urát csodálom; de hidd el kedves hugom, hogy ott mulatásomnak csak harmadik napi alkonyatán lehetett szerencsém a' kert asszonyával 's Luizával a' házi kisasszonnal pompás kertükben sétálhatni. Mire reggel fölkeltek, felöltöztek, reggeliztek, már akkor a' nap melegen sütött, alkonyat felé pedig vagy szél fútt, vagy más valami akadály tiltá őket a' kertbe ki menni. Ők a' drága kertben — igazán mondhatom drága, mivel a' kertész két annyiba került mint a' nevelő — kevés gyönyörűséget izleltek; már hozzá vannak a' kerthöz szokva, de különben sem értenek a' virágokhoz. A' kertész minden reggel visz egy pamat virágot az ablakba 's asztra; abban gyönyörködnek; pedig milly más a' virágot kün a' szabadban, tövén vagy szárán szemlélni! — Ugyan kérem kegyedet, hogy híják e' gyönyörű virágot, kérdém a' kisasszonyt, 's ő nem tudá a' szép teljes és nagy virágu szegfűt nevezni, legalább magyarul nem; talán németül. Édes hugom, egész mulatásom elromlott, mert oly valami kellemetlen érzést tapasztaltam, mit semmi sem lett volna képes feledtetni. Én még más próbát is ohajtottam volna Luiza kisasszony virágismeretéről tenni, de féltem hogy pirulnom kell helyette.

(Vége következik.)

CSUDASZÜLÖTT.

Dr. Casper "Wochenschrift" czímű orvosi lapjának f. é. febr. 24iki számában következő mind természeti, mind pedig tapasztalási tekintetben igen érdekes elbeszélés olvastatik, melyből sokan sokat tanulhatnak. — Az Otelfingenben gyakorló Dr Vontobel — így ír az említett lap — emlékezik valamely érett korában született magzatról, mellynek hasbelei mind egyik a' hasüregén kívül szabad szemmel láthatók valának. Az ujszülöttnek anyja e' történetet onnan következteté, hogy ő terhessége elején véletlenül egyik szomszédjának házába ment, hol tudta nélkül valamely idő előtt lett gyermek bonczoltatott, mellynek tekintete hasonló volt a' csuda-szülöttéhez; ennek véletlen megtekintésére igen-igen megijedt az asszony, 's az innen eredett képzelet több hétig foglalatoskodtatá őt. A' gyermek élve született, de 35 óra elfolytával kimúlt. — A' kódot helyén tallérnyi nagyságu lyuk volt, mellyen kívül a' gyomor és máj, ezen 's a' hasnak külső felületén pedig elszórva a' belek; mindezeket a' hasba vissza tenni lehetlen volt. A' szemérem-csontok is két ujnnyira állottak egymástól; a' méh kettős, a' hüdholýag két felé osztva volt stb.

Ezekből következtethetni: a) minden anya, főképen terhessége elején szorgosan kerüljön mindent mitől irtózik; de mivel mindenkor minden illyest elkerülni majd lehetlen, azért b) okosan neveltessék az egykor anyáva leendő, hogy ne irtózzék oly tárgyaktól, mellyektől irtózni nem méltó, 's a' lelki erőnek gyarapítása végett figyelmeztessék, milly káros behatása van a' hibás képzelődésnek a' magzatra! Azért mindent a' mit lát p. o. nehéz nyavalyában elesett, akasztott, sértett stb embert, vagy állatot ne vegye többre, mint a' mi valóban; mert különben mind magának mind magzatjának helyrehozhatlan kárára lehet. — Következik továbbá: ha a' képzelő tehetség ennyi befolyással van a' testre: vigyázékonyan kell a' nnek viselnie magát, ki ez által arra hatni kíván.

Itt ismét egy titok. — Milly nagy vagy ó természet, és mi kiesin a' benned, mint mondjuk, bűvárkódó ember!

IVANOVICS.